

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Kengashining 2025-yil 29-noyabrda 4-sonli
majlisi bayonnomasidan
K O ' C h I R M A

QATNASHDILAR: Kengashning 35 a'zosi dan 31 kishi.

6.2.4. Ko'rilgan masala: Tashqi iqtisodiy faoliyat kafedrasini professor-o'qituvchilari tomonidan tayyorlangan "Sharq mamlakatlari iqtisodiyoti, ilmiy-texnik taraqqiyoti va tashqi savdo aloqalari" nomli monografiyasini nashrga tavsiya etish to'g'risida.

Masala yuzasidan universitet kengashi kotibi M.Pulatova so'zga chiqib, "Tashqi iqtisodiy faoliyat" professor-o'qituvchilari tomonidan tayyorlangan "Sharq mamlakatlari iqtisodiyoti, ilmiy-texnik taraqqiyoti va tashqi savdo aloqalari" nomli monografiyasi nashrga tayyorlanganligini, monografiya to'rtta yirik bo'limdan iborat bo'lib, birinchi bo'limda Yaponiya va Janubiy Koreyaning eksportga yo'naltirilgan rivojlanish strategiyasi, konglomeratlar (chaebol), texnologik modernizatsiya siyosati va tashqi savdo tizimining shakllanishi o'rganiladi. Ikkinchi bo'limda Malayziya, Hindiston va Xitoy iqtisodiyotlarining o'ziga xos rivojlanish yo'llari tahlil etilib, iqtisodiy islohotlar modeli, davlatning iqtisodiy jarayonlardagi roli, bozor mexanizmlariga o'tish jarayoni, tashqi savdoni liberallashtirish, mintaqaviy integratsiya va investitsiyaviy siyosat masalalari keng yoritilgan. Uchinchi bo'lim Sharq mamlakatlarida ilmiy-texnik taraqqiyotning zamonaviy yo'nalishlari va startap ekotizimlarining rivojlanishiga bag'ishlangan bo'lib, unda texnologiya transferi, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish modellari, innovatsion infratuzilma, iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi hamda startaplar faoliyatini tartibga solishning Sharqdagi amaliy mexanizmlari o'rganilgan. To'rtinchi bo'limda MDH mamlakatlari – Rossiya Federatsiyasi, Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekiston iqtisodiyoti hamda tashqi savdo tizimi chuqur tahlil qilinadi.

Monografiya Tashqi iqtisodiy faoliyat kafedrasini (26.11.2025.) hamda Tashqi siyosat va xalqaro iqtisodiy munosabatlar instituti (28.1.2025.) kengashi muhokamalaridan o'tgan bo'lib, nashr uchun zarur taqriz TDShU, "Turizm" kafedrasini professori, G.Axunova va JIDU, "Xalqaro iqtisodiyoti" kafedrasini dotsenti, F.Bekmuradovlar tomonidan berilgan.

Yuqoridagilardan kelib chiqib,

QAROR QILINDI:

Tashqi iqtisodiy faoliyat kafedrasini professor-o'qituvchilari tomonidan tayyorlangan "Sharq mamlakatlari iqtisodiyoti, ilmiy-texnik taraqqiyoti va tashqi savdo aloqalari" nomli monografiyasi nashrga tavsiya etilsin.

Ko'chirma asliga to'g'ri:
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Kengashi kotibi



M.R.Pulatova

**SHARQ MAMLAKATLARI
IQTISODIYOTI, ILMIY-TEXNIK
TARAQQIYOTI VA TASHQI
SAVDO ALOQALARI**

MONOGRAFIYA



**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

**SHARQ MAMLAKATLARI IQTISODIYOTI,
ILMIY-TEXNIK TARAQQIYOTI VA TASHQI
SAVDO ALOQALARI**

MONOGRAFIYA

TOSHKENT

"O'ZKITOBSAVDONASHRIYOTI" NMIU - 2026

UO'K: 338.45(5)
KBK: 65.9(5)

Taqrizchilar:

G.N. Axunova – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

F. Bekmuradova – *iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;*

Mas'ul muharrir:

M.X. Voxidova – *Iqtisodiyot fanlari bo'yicha PhD, dotsent.*

Narov U.I., Urkinbayev T.A., Kamilova M.H., Voxidova M.X., Arifjonov G.T., Erkaboyev A.B., Niyazaliyev J.Y., Ismoilov B.U., Musayeva R., Farxodova Sh.U. "Sharq mamlakatlari iqtisodiyoti, ilmiy-texnik taraqqiyoti va tashqi savdo aloqalari" [Monografiya] / - T.: "O'ZKITOBSAVDONASHRIYOTI" NMIU, 2026 – 388 b.

XXI asrning globallashtirish jarayonlari, xalqaro mehnat taqsimotining chuqurlashuvi, mintaqaviy integratsiya jarayonlarining kuchayishi va texnologik transformatsiya jahon iqtisodiyotining tarkibiy tuzilishini tubdan o'zgartirmoqda. Ana shunday sharoitda Sharq mamlakatlarining iqtisodiy rivojlanish modeli, ularning tashqi savdo siyosatidagi o'ziga xoslik, industrial modernizatsiya strategiyalari va global bozorlar bilan integratsiyalashuv mexanizmlari dunyo ilm-fani uchun alohida ahamiyat kasb etmoqda. Sharq mamlakatlari, xususan Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy, Hindiston, Malayziya kabi iqtisodiyotlarning ko'p yillik tajribasi ularning zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotga erishishda qanday omillarga tayanib kelganini, davlat boshqaruvi, sanoat siyosati va tashqi savdo strategiyasi qanday o'zaro uyg'unlikda ishlaganini chuqur tahlil qilishni talab qiladi. Mazkur monografiya ana shu zamonaviy ilmiy ehtiyojdan kelib chiqqan holda ishlab chiqilgan bo'lib, unda Sharq iqtisodiyotlarining rivojlanish bosqichlari, davlatning iqtisodiy jarayonlardagi roli, mintaqaviy va global savdo tizimidagi ishtiroki, tashqi savdoning tarixiy evolyutsiyasi va zamonaviy transformatsiyasi tizimli ravishda yoritilgan. Monografiya Yaponiyaning iqtisodiy modeli misolida Sharq davlatlariga xos bo'lgan iqtisodiy siyosat tamoyillarini ilmiy asosda tahlil qiladi.

Mazkur monografiya Toshkent davlat sharqshunoslik universitetining 2025-yil ___-avgustdagi ___-sonli qaroriga asosan nashrga tavsiya etildi.

ISBN: 978-9910-610-33-2

© Mualliflar jamoasi, 2026.
© "O'ZKITOBSAVDONASHRIYOTI" NMIU, 2026.

MUNDARIJA

KIRISH		4
1-BO'LIM. RIVOJLANGAN SHARQ MAMLAKATLARI IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDOSI		6
I BOB.	YAPONIYANING IQTISODIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA UNING TASHQI IQTISODIY ALOQALARI	6
	J.N.Niyozaliyev M.Abdumalikova	
II BOB.	JANUBIY KOREYANING IQTISODIYOTI VA TASHQI IQTISODIY ALOQALARI	59
	M.H.Kamilova G.T.Arifjonov	
2-BO'LIM. RIVOJLANAYOTGAN SHARQ MAMLAKATLARI IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDO ALOQALARI		78
III BOB.	MALAYZIYA IQTISODIY SIYOSATI VA TASHQI SAVDO TIZIMINING XUSUSIYATLARI	78
	T.A.Urkinbayev	
IV BOB.	XITOIDA IQTISODIY SIYOSAT VA IQTISODIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI	114
	B.U.Ismoilov	
V BOB.	HINDISTON IQTISODIYOTI: IQTISODIY SALOHİYAT, IQTISODIY SIYOSAT VA TASHQI IQTISODIY ALOQALARI	134
	A.B.Er-kaboyev	
3-BO'LIM. MDH MAMLAKATLARI IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDOSI		176
VI BOB.	ROSSIYA FEDERATSIYASINING TASHQI SAVDO TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA SHAKLLANISH BOSQICHLARI	176
	Sh.Farxodova	
VII BOB.	QOZOG'ISTON IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDOSI	207
	M.X.Voxidova	
VIII BOB.	QIRG'IZISTON IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDOSI	241
	M.X.Voxidova	
IX BOB.	O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI VA UNING TASHQI SAVDOSI	262
	M.X.Voxidova	
4-BO'LIM. SHARQ MAMLAKATLARIDA INNOVATSION TARAQQIYOT		278
X BOB.	ILMIY FAOLIYAT NATIJALARINI TIJORATLASHTIRISHNING SHARQ MAMLAKATLARI MODELARI	278
	R.A.Musayeva	
XI BOB.	SHARQ MAMLAKATLARIDA INNOVATSIYALAR VA STARTAP EKOTIZIMLARINING RIVOJLANISHI	306
	U.I.Narov	
11.1.	XITOIY XALQ RESPUBLIKASIDA INNOVATSIYALAR VA STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHI	309
	Ji Xi Kang U.I. Narov	
11.2	YAPONIYADA INNOVATSIYALAR VA STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHI	316
	Sh.Xazratova U.I.Norov	
11.3	JANUBIY KOREYADA INNOVATSIYALAR VA STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHI	337
	B.Ergashev U.I.Norov	
11.4	SINGAPURDA INNOVATSIYALAR VA STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHI	349
	N.Nuriddinova U.I.Norov	
11.5	MALAYZIYADA INNOVATSIYALAR VA STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHI	363
	T.Raxmatov U.I.Norov	
11.6	TURKIYADA INNOVATSIYALAR VA STARTAPLARNI RIVOJLANTIRISHI	369
	A.Soliyev U.I.Norov	
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI		381

II BOB. JANUBIY KOREYANING IQTISODIYOTI VA TASHQI IQTISODIY ALOQALARI

2.1. Janubiy Koreyaning iqtisodiy rivojlanish

Janubiy Koreya noyob iqtisodiy yutuqqa erishdi. 60 yil ichida mamlakat o'zini qashshoq agrar iqtisodiyotdan texnologiya gigantiga aylantirdi. 1960-yillarda uy xo'jaliklarining daromadi yiliga 158 dollardan past edi. 1980-yillarga kelib, mamlakat "Osiyo yo'lbarslari"dan biriga aylandi va global iqtisodiyotda mustahkam o'rin egalladi. Bu Koreya iqtisodiy mo'jizasi asosan 20-asrning o'rtalarida paydo bo'lgan chaebolalar – oilaviy konglomeratlar tufayli mumkin bo'ldi. Ulardan eng yiriklari Samsung, Lotte Group va Hyundai. Ko'pchiligi hali ham bir oila a'zolari tomonidan boshqariladi.

Mamlakat iqtisodiyoti Osiyoda to'rtinchi eng yirik iqtisodiyotdir. 2024-yil oxiriga kelib, mamlakat yalpi ichki mahsuloti 2% ga o'sdi. 2025-yilning birinchi choragida qurilish sanoatining pasayishi (-12,4%) tufayli u o'tgan yilga nisbatan 0,1% ga qisqardi. Mamlakat iqtisodiyoti oxirgi marta 2020-yilning to'rtinchi choragida salbiy o'sishni ko'rsatdi.

Respublika aholisi 50 milliondan ortiq bo'lgan mamlakatlar orasida aholi jon boshiga yalpi milliy daromad (YMM) bo'yicha dunyoda oltinchi o'rinda turadi.

Janubiy Koreyaning eksporti 1960-yilda atigi 32,82 million dollarni tashkil etgan bo'lsa, 1977-yilda 10 milliard dollardan oshdi va 2021-yilda 644,5 milliard dollarga yetdi. Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YaIM 1953-yilda atigi 67 dollarni tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda bu ko'rsatkich sezilarli darajada oshib, 35 373 dollarga yetdi. Kapital va resurslar yetishmasligiga duch kelgan Koreya yirik kompaniyalarga asoslangan eksportga yo'naltirilgan iqtisodiy tuzilmani yaratdi. Biroq, eksport va importga bunday kuchli bog'liqlik mamlakatni tashqi iqtisodiy sharoitlarga zaiflashtirdi.

Janubiy Koreya iqtisodiy o'sishga nihoyatda tez sur'atlarda erishdi. Kuzatuvchilar tomonidan bu yutuq "Xan daryosidagi mo'jiza" deb nomlandi, chunki uch yillik Koreya urushi (1950–1953) paytida mamlakatning ko'pgina sanoat ob'ektlari vayron bo'lgan va kapital va tabiiy resurslar yetishmagan. 1960-yillarning boshlarida Koreya

1-BO'LIM. RIVOJLANGAN SHARQ MAMLAKAKTLARI IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDOSI

I BOB. YAPONIYANING IQTISODIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA UNING TASHQI IQTISODIY ALOQALARI

1.1. Yaponiyaning hozirgi holatdagi iqtisodiy siyosati va iqtisodiy rivojlanish bosqichlari

Iqtisodiy siyosat – bu davlat tomonidan iqtisodiy jarayonlarni tartibga solishga qaratilgan maqsadli harakatlar tizimidir. Stiglitzning ta'kidlashicha, “samarali iqtisodiy siyosat nafaqat to'g'ri vositalarni tanlashni, balki milliy iqtisodiyotning institutsional xususiyatlarini ham chuqur anglashni talab qiladi”⁴. Yaponiya iqtisodiyoti kontekstida Chalmers Jonson tomonidan ilgari surilgan “rivojlanayotgan davlat” konsepsiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Jonsonning fikricha, “Yaponiya davlati iqtisodiy rivojlanishni strategik rejalashtirish va sanoat siyosati orqali muvofiqlashtirishda markaziy rol o'ynagan”⁵.

Yaponiya jahon iqtisodiy tizimida alohida o'ringa ega bo'lib, bu holat uning urushdan keyingi davrdagi iqtisodiy rivojlanish yo'lining o'ziga xosligi bilan izohlanadi. Yaponiya iqtisodiy modeli an'anaviy institutsional mexanizmlar va zamonaviy bozor tamoyillarining sintezidan iborat bo'lib, bu mamlakatga dunyoning yetakchi industrial davlatlaridan biriga aylanish imkonini bergan. “Yaponiya iqtisodiy mo'jizasi” fenomeni, undan keyingi strukturaviy inqirozlar hamda yangi global chaqiriqlarga moslashish bo'yicha urinishlar Yaponiyaning iqtisodiy siyosat tajribasini tadqiqotchilar uchun alohida qiziqish ob'ekti sifatida namoyon etadi. Davlat tomonidan iqtisodiyotni tartibga solish mexanizmlarining tahlili alohida ahamiyat kasb etadi. Aynan shu mexanizmlar Yaponiyaga urushdan keyingi vayronagarchilikni yengib o'tish va cheklangan tabiiy resurslar sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishga erishish imkonini bergan. Shu bilan birga, Yaponiya tashqi iqtisodiy siyosati – eksportga

⁴ Stiglitz J. E. Information and the Change in the Paradigm in Economics: Nobel Prize Lecture. 2001. – P. 472.

⁵ Johnson C. MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925-1975. Stanford: Stanford University Press, 1982. – P. 19.

Narov U.I., Urkinbayev T.A., Kamilova M.H., Voxidova M.X.,
Arifjonov G.T., Erkaboyev A.B., Niyazaliyev J.Y., Ismoilov B.U.,
Musayeva R., Farxodova Sh.U.

SHARQ MAMLAKATLARI IQTISODIYOTI, ILMIY-TEXNIK TARAQQIYOTI VA TASHQI SAVDO ALOQALARI

Monografiya

Muharrir: N. Rustamova

Badiiy muharrir: K. Boyxo'jayev

Kompyuterda sahifalovchi: B. Muxtorov

Nashr. lits. AA № 628159.

Bosishga ruxsat etildi: 14.02.2026-yil.

Bichimi 60x84 1/16. Ofset qog'oz.

“Georgia” garnituras.

Shartli b/t 24.5 Nashr hisob t 25.0

Adadi 23 dona. 15-buyurtma.

“O‘ZKITOBSAVDONASHRIYOTI” nashriyotida tayyorlandi.

Toshkent shahri, Shayxontohur tumani,

Жангоҳ МФЙ, Жангоҳ мавзеси, 37-уй.

“O‘ZKITOBSAVDONASHRIYOTI” bosmaxonasida chop etildi.

Toshkent shahri, Shayxontohur tumani,

Жангоҳ МФЙ, Жангоҳ мавзеси, 37-уй.